

KOMISIJA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Bruselj, 17.5.2006
COM(2006) 217 konč.

POROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU

Poročilo o tem, kako države članice spodbujajo prostovoljno neplačano darovanje krvi

POROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU

Poročilo o tem, kako države članice spodbujajo prostovoljno neplačano darovanje krvi

KAZALO

1.	Uvod.....	3
2.	Prostovoljna in neplačana darovanja.....	3
2.1.	Brez plačila.....	3
2.2.	Povračilo stroškov.....	3
2.3.	Odsotnost z dela.....	4
2.4.	Okrepčilo.....	4
2.5.	Zahvale.....	5
2.6.	Sklepne ugotovitve.....	5
3.	spodbujanje prostovoljnega neplačanega darovanja krvi.....	5
3.1.	Informacijske kampanje.....	5
3.2.	Posebni dnevi.....	6
3.3.	Ozaveščanje študentov.....	7
3.4.	Sklepne ugotovitve.....	7
4.	ukrep komisije.....	7

1. UVOD

V skladu z Direktivo 2002/98/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. januarja 2003 o določitvi standardov kakovosti in varnosti za zbiranje, preskušanje, predelavo, shranjevanje in razdeljevanje človeške krvi in komponent krvi ter o spremembi Direktive 2001/83/ES¹ povzema to poročilo ukrepe držav članic za spodbujanje prostovoljnih neplačanih darovanj in določa ukrepe, ki jih namerava Komisija sprejeti za spodbujanje samozadostnosti v Evropski skupnosti preko prostovoljnih neplačanih darovanj.

2. PROSTOVOLJNA IN NEPLAČANA DAROVANJA

Prostovoljna neplačana darovanja so bila dolgo tradicija v mnogih državah članicah EU. V Franciji, v Luksemburgu, na Severnem Irskem, v Sloveniji in na nekdanjem Češkoslovaškem so ustaljena praksa več kot petdeset let, dolgo zgodovino pa imajo tudi v Belgiji, na Danskem, v Angliji, na Finskem in na Nizozemskem. Praksa je bila uvedena leta 1977 na Cipru, leta 1980 v Španiji in na Malti ter leta 1990 v Italiji, na Portugalskem, v Grčiji in v Estoniji.

2.1. Brez plačila

V Franciji se darovanja krvi ne sme plačati niti neposredno niti posredno. Poleg kakršnega koli gotovinskega plačila so prepovedani tudi kuponi za nakup/popust in drugi dokumenti, ki omogočajo prednost, ki jo nudi tretja stran, kakor tudi vsako darovanje vrednega predmeta ter kakršne koli koristi ali dajanje prednosti.

Vsa darovanja krvi v Združenem kraljestvu potekajo na prostovoljni podlagi brez plačila. V Avstriji noben krvodajalec ne dobi plačila, sprememba Zakona o transfuzijah v Nemčiji iz februarja 2005 pa določa, da darovanja niso plačana.

Na Slovaškem so vsa darovanja, ki jih organizira nacionalna transfuzijska služba, prostovoljna in neplačana. Plača se okoli 4% darovanj, ki jih odobrijo transfuzijski oddelki. To so običajno darovalci trombocitov ali redki primeri.

2.2. Povračilo stroškov

Načelo prostovoljnih in neplačanih darovanj ne izključuje nadomestil za darovalce, če so omejena na povrnitev stroškov lajšanje neprijetnosti v zvezi z darovanjem. Nekatere države članice povrnejo potne stroške. Na Češkem sta nadomestili za potne stroške in zgubljen finančni dobiček zakoniti, vendar v praksi nista pogosti. Krvodajalec lahko zahteva davčno olajšavo, če ni prejel nadomestila za zgubljeni dobiček med darovanjem (okoli 10 EUR za dajanje; največ 50–70 EUR letno glede na individualno davčno stopnjo). Razmerje krvodajalcev, ki zahtevajo „davčno olajšavo“ je ocenjeno na 60 %, ker je veliko darovalcev, ki niso davčni zavezanci (npr. študenti). Nekateri darovalci želijo takojšnje nadomestilo za porabljen čas.

Madžarske ustanove za zbiranje krvi povrnejo upravičene in potrjene potne stroške v skladu s pavšalnimi stopnjami, ki jih je določil Generalni direktor nacionalne transfuzijske službe. Potni stroški se povrnejo celo, če se ugotovi, da darovalec ni primeren za darovanje.

¹ UL L 33, 8.2.2003. str. 30.

Leta 1999 je litovska vlada zagotovila možnost da lahko darovalci, ki so darovali kri štirideset krat prostovoljno brez plačila in so aktivno sodelovali pri spodbujanju prostovoljnega neplačanega darovanja, zaprosijo za državno pokojnino. Vendar je junija 2004 sprememba Zakona o nadomestilih krvodajalcem opazno zmanjšala nadomestila.

V Franciji je dovoljeno povračilo krvodajalcem za potne stroške z izjemo povračila pavšalne stopnje.

V Nemčiji Zakon o transfuziji določa, da se lahko darovalcem odobri povračilo stroškov, ki temelji na nastalih stroških in posebni vrsti darovanja. Nadomestilo ne sme presegati 25 EUR. Resolucija delovne skupine Kri (*Arbeitskreis Blut*) iz leta 2001 je potrdila, da za posamezno darovanje „znanstveno ni dokazano, da je nadomestilo stroškov za darovalce krvi in plazme v Nemčiji škodljivo za varnost pripravkov iz krvi in plazme“. Sporočeno je bilo, da ob odobritvi tega povračila ni bilo opaziti vpliva na podatke o prevalenci in incidenci v zvezi s skupinami darovalcev.

Na Švedskem nekateri centri za darovanje krvi postopno opuščajo tradicionalno plačilo 30 SEK (popr. 3 EUR) vendar jih ohranjajo za aferezi dajalce trombocitov in granulocitov. To plačilo ne velja za spodbudo za darovanje krvi, temveč v glavnem pokriva stroške javnega prevoza do in od centra za dajanje krvi. V Avstriji prejmejo darovalci plazme do 25 EUR, darovalci trombocitov pa do 50 EUR za eno darovanje, če darujejo v centru plazmaferezis ali trombocit-aferezis.

Na Nizozemskem veljavna zakonodaja prepoveduje povračilo stroškov, razen tistih, ki so upravičeno sprejemljivi. Luksemburg je konec osemdesetih let ukinil povračilo prevoznih stroškov.

2.3. Odsotnost z dela

Na Češkem je delojemalec upravičen do prostega časa samo za darovanje krvi in okrevanje. V Sloveniji sme biti delojemalec odsoten z dela na dan darovanja z nadomestilom delodajalca, ki se plača iz zdravstvenega zavarovanja. Latvija dovoli delojemalcem, ki darujejo v zdravstveni ustanovi, dan po darovanju en prosti dan, ki se ga lahko doda k delojemalčevemu letnemu plačanemu dopustu, pri čemer se ohrani poprečna plača. V Luksemburgu je izostanek od dela odvisen od delodajalca, ne presega pa štirih ur. Na Malti se delodajalce spodbuja, da delavcem dovolijo čas odsotnosti z dela, ki je potreben za darovanje. Predhodna praksa, ki je dovoljevala zaposlenim enodnevni izostanek z dela za darovanje krvi, je ukinjena.

V Franciji lahko delodajalec plača tudi za čas, ki ga ta porabi za darovanje, pri čemer to ne šteje za plačilo, če odsotnost z dela traja samo tako dolgo, kot trajajo pot od delovnega mesta do kraja krvodajalske akcije in po potrebi nazaj, razgovor in zdravniški pregled, odvzem krvi ter ostali čas in prigrizek, ki sta potrebna iz zdravstvenega stališča.

2.4. Okrepčilo

V Latviji prejmejo prostovoljni darovalci povračilo za kosilo, v Sloveniji pred in po darovanju okrepčilo, medtem ko so na Madžarskem upravičeni do okrepčila za nadomestilo kalorij in tekočine, tudi če niso darovali uporabnega krvnega pripravka.

2.5. Zahvale

Pomemben vidik prostovoljnega neplačanega darovanja krvi je priznavanje prispevka posameznikov, ki so pripravljene darovati kri. To priznavanje se razteza od majhnih žetonov v Avstriji za celotno darovanje krvi, do zaponk, svinčnikov, čajnih skodelic, brisač, majic, vrčkov, razglednic in nahrbtnikov v Litvi in na Poljskem, do potrdil in medalj, dodeljenih posameznikom, ki so dosegli določeno število darovanj. Na Češkem so ti v obliki bronastih, srebrnih in zlatih medalj, v Grčiji potrdila in medeninasta priponka in v Luksemburgu posebno državno odlikovanje. Letne prireditve za podelitve priznanj darovalcem, pogosto s udeležbo novinarjev, lokalnih vlad in politikov, se odvijajo v mnogih državah članicah, vključno z Grčijo in Irsko. Na Poljskem se prostovoljnemu darovalcem, ki so darovali najmanj 5 (ženske) ali 6 litrov (moški) krvi, podelita naslov „Častni prostovoljni krvodajalec“ in se jim podeli priponka.

2.6. Sklepne ugotovitve

Čeprav je načelo prostovoljstva in brezplačnega darovanja držav članic, natančna razlaga tega načela razlikuje med državami članicami. Znesek odobrenih stroškov ali čas izostanka od dela se na primer razlikujejo.

3. SPODBUJANJE PROSTOVOLJNEGA NEPLAČANEGA DAROVANJA KRVI

Za spodbujanje prostovoljnih brezplačnih darovanj se po vsej Evropski uniji izvajajo mnoge dejavnosti. Te vključujejo izdelavo publikacij, kot so vodniki in praktični material, ali oglaševanje za posebne ciljne skupine ter programe za ozaveščanje študentov.

3.1. Informacijske kampanje

Litva je razdelila letake, posterje in drug material za propagiranje prostovoljnih darovanj krvi, medtem ko je Španija izdala posebno pošto znamko. Češka, Španija, Ciper, Grčija in Slovenija so sporočile, da so njihova Ministrstva za zdravje zagotovila podporo kampanjam za ozaveščanje in izobraževanje, oglaševanje organizacije srečanj, ki spodbujajo prostovoljno darovanje krvi, širjenje informacij o darovanju krvi (za javnost in darovalce) z letaki, plakati in drugim materialom.

Na Poljskem je rdeči križ izdal plakate in letake za predstavljanje prostovoljnega darovanja krvi in razlago njegove vloge v družbi. Dokumentacijo so poslali v šole, bolnišnice in lokalne vladne pisarne, razdelili v zdravstvenih centrih in med kampanjo za zbiranje krvi. Prav tako so organizirani radijski in televizijski programi, koncerti za krvodajalce in prireditve glasbenih ansamblov.

V Nemčiji je bil spremenjen oglaševanje Zakona o oglaševanju zdravil, tako da ni več dovoljeno oglaševati plačila denarne odškodnine ali povračila stroškov v povezavi z darovanjem krvi ali plazme. To je privedlo do tega, da so službe za darovanje krvi in plazme ponovno razmislile o svojem pristopu k spodbujanju darovanj.

V Latviji darovanja spodbuja Nacionalni center darovalcev krvi, ki organizira niz informativnih kampanj. Tudi zdravniki spodbujajo ljudi k krvodajalstvu v primerih, ko sorodnik potrebuje transfuzijo krvi.

V Italiji so se prve kampanje začele leta 1990 in so se vrstile v poletnih mesecih, da bi premagali stalno sezonsko pomanjkanje. Od takrat so sprejeti nacionalni načrti za spodbujanje darovanja in nacionalne samozadostnosti.

Ministrstvo za zdravstvo Republike Litve je leta 2004 potrdilo Program o spodbujanju prostovoljnih neplačanih darovanj krvi. Poleg seminarja o njegovih načelih so organizirali koncert in izvedli reklame v množičnih medijih.

Krvodajalstvo na Malti spodbuja Nacionalna služba za transfuzijo krvi s prisotnostjo v številnih televizijskih in radijskih programih ter s članki v lokalnem tisku.

V Španiji je okrog 60 združenj iz avtonomnih skupnosti združenih v dejavnosti spodbujanja (pogovori, plakati/letaki, uradne pohvale, priprava centrov za zbiranje, skrb za darovalce, konference).

Na Madžarskem so bile izvedeni številni projekti, pridobivanje novih krvodajalcev in propagandne kampanje za spodbujanje krvodajalstva z močnim poudarkom njegove družbene vrednosti.

V Španiji, na Irskem, na Malti in v Združenem kraljestvu so bili opravljeni različni pregledi, da so določili odnos do prostovoljnega neplačanega darovanja, ovire pri darovanju, težave pri propagandnih kampanjah, dostopnost srečanj darovalcev, vzroke za pomanjkanje krvi in strategije za reševanje tega stanja.

Nacionalna krvodajalska služba na Irskem je zaposlila izvajalca v marketingu za spodbujanje skupnih stikov in za organiziranje predstavitev za skupine skupnosti, poslovne organizacije in skupine študentov. Za vodenje irske kampanje za propagiranje darovanja krvi so sklenili pogodbo z agencijo. Uporaba marketinških tehnik, vključno s plačanim oglaševanjem, neposrednim oglaševanjem in stiki z javnostjo je bila uporabljena v Združenem kraljestvu in izgleda, da je zagotovila kombinacijo neposrednih odmevov in povečane ozaveščenosti.

V Italiji je bila leta 2002 izvedena internetna kampanja na portalih, oblikovanih z namenom, da pritegnejo pozornost k dejavnosti krvodajalskih združenj. Irska transfuzijska služba je v septembru 2003 preuredila svojo spletno stran, ki zdaj darovalcem nudi obveščanje po elektronski pošti, iskalnik po klinikah in koledarje ter dejavnosti klinik kakor tudi s tem povezanih informacij. Na Škotskem se lahko spletna stran uporablja za prijavo darovalca preko interneta, za informacije darovalcem, informacije s sestankov in medicinska vprašanja. Z besedilnimi sporočili je prav tako začela Irska, da je opozarjala darovalce, kdaj je bila krvodajalska akcija v njihovem območju.

3.2. Posebni dnevi

Svetovni dan krvodajalcev je dokazano priložnost za mnoge države članice, da povečujejo javno spodbudo krvodajalstvu. Grčija, Španija, Slovenija in Poljska so sporočile, da so izvedle srečanja za povečanje ozaveščenosti preko medijev in javnosti in da so večino vlog odigrali prostovoljni krvodajalci.

V Italiji so bili v obdobju 2002–2005 z ministrskim odlokom določeni „nacionalni dnevi krvodajalcev“ z organiziranimi kulturnimi prireditvami. Na Poljskem so organizirani „Dnevi odprtih vrat“, na katerih zdravniki in vodje laboratorijev govorijo o primernosti darovanja in o metodah, ki so potrebne za odvzem, preskušanje in predelavo krvi. „Kri za teden življenje“ na Irskem ima prav tako cilj povečati ozaveščenost in vključuje vrsto prireditev, ki trajajo ves teden.

3.3. Ozaveščanje študentov

Programi za ozaveščanje študentov so se začeli izvajati v Združenem kraljestvu, kjer je Škotska začela izvajati obsežen šolski in univerzitetni program za novince. Irska je izdelala izobraževalni video, Latvija pa je priskrbelo razlage o predelavi krvi in zahtevah darovalcev do visokošolskih institucij preko obiskov predstavnikov Nacionalnih centrov in združenj za darovanje krvi. Na Poljskem so bile organizirane informacijske kampanje v šolah in na visokošolskih ustanovah, da bi zagotovile informacije o odvzemu, pregledovanju in pripravi krvi. Nacionalni natečaj z naslovom „Mlada kri ohranja življenje“ je ciljalo na kolegije, predstavniki kolegijev, katerih študentje so darovali največ krvi, pa so prejeli nagrade. V Sloveniji je rdeči križ organiziral številne pogovore za srednješolce.

3.4. Sklepne ugotovitve

Za spodbujanje načela prostovoljnega in brezplačnega darovanja, ob uporabi tehnik kot so različni marketinški ukrepi, programi za študente in e-pobude obstaja veliko pobud. Nekateri ukrepi so vezani na spodbujanje darovanja, drugi so bolj natančno vezani na spodbujanje neplačanega darovanja. Treba je deliti izkušnje in določiti najboljše prakse.

4. UKREP KOMISIJE

Komisija bo nadaljevala s podpiranjem držav članic pri spodbujanju prostovoljnih brezplačnih darovanj. Pri tem bo Komisija zasledovala celoviti pristop, vključno z različnimi strategijami za usmerjanje pomanjkanja krvi in pospeševanja samozadostnosti. Komisija v svojem prizadevanju za spodbujanje samozadostnosti na področju človeške krvi ali človeške plazme preko prostovoljnih neplačanih darovanj predlaga naslednje ukrepe.

Da bi dosegli čim boljše prakse za spodbujanje prostovoljnih in brezplačnih darovanj, ob upoštevanju obstoječega študijskega gradiva na primer o vedenju državljanov glede darovanja krvi, je treba izvesti vseevropsko raziskavo v sklopu zdravstvenega programa Skupnosti. Ta raziskava mora biti usmerjena k razvoju metodologije in osnovnih načel za kampanje ozaveščanja ter na analizi vpliva marketinških pobud, programov za študente in e-pobud za nove darovalce in ohranjanje obstoječih.

Ta razprava o samozadostnosti v Skupnosti se mora nadaljevati in mora dopolnjevati spodbujanje prostovoljnih neplačanih darovanj s premislekom o najučinkovitejši uporabi krvi, ki je drugi pogoj za samozadostnost.